

Nadezhda Kostova

(Bulgaria, Sofia, Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences)

On the Lexicographic Representation of Interlingual Homonymy in Bulgarian and Slovak

Abstract: The article deals with interlingual homonymy in Bulgarian and Slovak, i. e. words with the same or similar form and different semantics in the two languages. The study shows that the condition of identity of phonetic and graphic form of Bulgarian-Slovak homonyms can rarely be met. For the purposes of foreign language teaching and translation, strict separation of homonyms, homophones, homographs and paronyms is not necessary. I also discuss the model for lexicographic representation of interlingual homonyms proposed by Mária Košková and how it reflects the (a)symmetries in interlingual homonymy.

Keywords: interlingual homonymy, Bulgarian language, Slovak language

Надежда Костова

(България, София, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“,
Българска академия на науките)

За лексикографското представяне на българско-словашката междуетикова омонимия

1. Въведение

Думи от различни езици, които звучат или се пишат еднакво или сходно, но се различават по значенията си – с това интересно езиково явление се сблъскват ученици и студенти, изучаващи чужди езици, преводачи, а също и широк кръг от хора, които попадат в чуждоезикова среда при пътуване, смяна на местожителство или по други причини. Наличието на такива думи предполага възникване на грешки при употребата им в речта или при превод.

Подобни езикови явления се наблюдават и в рамките на един език: думи, които се пишат и се изговарят еднакво, но имат различни значения (омоними); думи, които се пишат еднакво, но се произнасят различно и имат различни значения (омографи); думи, които звучат еднакво, но се пишат различно и имат различни значения (омофони); думи, които се пишат и изговарят сходно, но имат различни значения (пароними). Тези думи от един и същи език не се употребяват грешно в речта (устна или писмена). Въпреки това обаче носителите на езика често не могат да преценят дали става въпрос за една и съща дума (полисемия), или това са две различни думи.

Сходство или еднаквост във формата (звукова и/или графична) и разлика в съдържанието на думите съществува както в една езикова система, в един език, така и на границата между два или повече езика. Едните явления са вътрешносистемни, другите са междуетикови, междусистемни.

Еднаквостта или сходството във формата на думите от един език не представляват проблем за речта, но при междуезиковите контакти се проявява явлението езикова интерференция (вж. Крейчова/Крейчова 2016).

Същността на междуезиковата омонимия се състои в това, че две думи от два езика се осъзнават като една и съща дума заради еднаквата или сходна форма, поради което се бъркат в речта. При вътрешносистемната омонимия две думи с еднаква форма от един и същ език се осъзнават като думи с различни значения, понеже се използват в различен контекст; именно чрез контекста се идентифицира значението на думата. При междуезиковата омонимия се наблюдава замяна на една дума с друга, докато при вътрешносистемната омонимия няма замяна. При вътрешносистемната омонимия се осъзнава еднаквата форма и различното значение на думите, а при междуезиковата омонимия не и затова думите се бъркат и заменят в речта.

Вътрешносистемните езикови явления са подробно изследвани и теоретично изяснени; спорни остават границите и обхвата на явлението омонимия. Повечето български лингвисти се придържат към тясното схващане, според което извън омонимията остават омофоните и омографите, както и паронимите. Относно границата на изследваното езиково явление Н. Николова отбелязва следното:

Би трябвало следователно да се зададе въпросът дали схващането за омоними в българския език не е твърде ограничаващо, като вън от омонимията се оставят дори омографите и омофоните (Николова/Nikolova 2019: 81-82).

За междуезиковите явления, въпреки огромното количество речници и публикации, няма единно и общоприето теоретично обяснение.

2. Термините и техният обхват

Използват се различни термини: *междуезикова омонимия* (Смолска/Smolska 1972, Kollár 1982, Карпов/Karpov 1983, Бъркалова/Barkalova 1983; Димитрова/Dimitrova 1985, Иванова/Ivanova 1995, Михайлова/Mihaylova 1999, Hořáková 2003, Лобковская/Lobkovskaya 2012, Хруль/Khrul' 2014, Григорянова/Grigoryanová 2009, 2015, Маркова/Markova 2009, 2011, Макевич/Makevich 2017, Хуцишвили/Khutsishvili 2010), *лексикални съответствия* или *аналози* (Наумов/Naumov 2014, Червенкова/Chervenкова 1992), *лексикални паралели* (Дубичинский/Dubichinskii 1995, 2018, Зинкевич/Zinkevich 2001, Будыкина/Budykina 2013), *лексикална интерференция* (Крейчова/Крейчова 2016, 2017, Флеров, Христозова/Flerov, Khristozova 2017, Игнатъева/Ignat'eva 2016), *апроксимати* (Кърпачева/Karpacheva 1989, 1991, Баракова/Barakova 1988, Чонгарова/Chongarova 1992, 1993), *лъжливи приятели на преводача* (Акуленко/Akulenko 1969, Влахов, Флорин/ Vlahov, Florin 1990, Pančiková 2007, Шушарина/Shusharina 2011, Курбанова/Kurbanova 2012, Виолина/Violina 2016) и др.

Въпреки разликите в терминологията, обект на изследванията са лексикални единици от различни езици, при които се наблюдава съвпадение или сходство в плана на изразяване и съвпадение или разлика в плана на съдържание. Думите със сходна форма, но с разлика в значенията предизвикват грешки при превод и затова се определят метафорично като „лъжливи приятели на преводача“ –

...думи в рамките на двойка езици, които поради приликата на звуковия и/или буквения им състав будят лъжливи асоциации (Влахов, Флорин/Vlahov, Florin 1990: 130).

Терминът *междуетикова омонимия* пряко насочва към формалната симетрия и съдържателната асиметрия на две или повече думи от различни езици. Извън границите на междуетиковата омонимия остават думи със симетрия във формата и съдържанието.

За да обхване лексикални единици както с еднаква семантична структура, така и с различни значения, В. Дубчински въвежда термина *лексикални паралели* – това са сходни по външна форма лексикални единици от няколко езика с пълно / частично съвпадение или несъвпадение на значенията (Дубчинский/ Dubichinski 2018: 123).

Предложената класификация отразява степента на семантично сходство на лексикалните паралели – пълни, непълни, лъжливи. При пълните паралели се наблюдава симетрия и във формата, и в съдържанието, докато при непълните и лъжливите паралели е налице разлика в семантиката, поради което могат да се отнесат към междуетиковата омонимия.

За лексикални единици с еднакво съдържание В. Акуленко използва термина *междуетикови синоними*:

думи, напълно или частично съвпадащи по значение и употреба, които се явяват еквиваленти при превод (Акуленко/Akulenko 1969),

като ги разделя на външно сходни и външно различни, т.е. на думи с еднаква форма и съдържание и на думи с еднакво съдържание, но с различна форма. Тази теоретична постановка се разминава с определението за синоними като думи с различна форма.

Думи с еднаква или сходна форма могат да имат общ произход. Тогава се използва терминът *когнати*, който „традиционно се асоциира с общи по произход думи в родствени езици“ (Акуленко/Akulenko 1969). Терминът *когнати* се прилага и за думи с общ произход, но с различна форма от един и същ език, напр. в българския език когнати са *беглец* и *бежанец*, *сутрин* и *утро*, *желе* и *гел*, *варел* и *барел*, *сусам* и *сезам*, *юрски* и *джурасик* и др.

Терминът *когнати* често се дефинира по различен начин. Според М. Стаменов когнатите са „думи, които два разграничили се някога в историята езика продължават да споделят“, като някои от тях са истински когнати – имат еднакви значения, а други са фалшиви (неверни) когнати, понеже „в историята на съответните езици са придобили различни значения“ (Стаменов/Stamenov 2017: 72). Според Т. Григорянова лъжливите когнати са две формално идентични, но семантично различни лексеми, които само привидно имат общ произход, а всъщност тяхното звуково и графично сходство е случайно (Григорянова/Grigorjanová 2015). В компютърната лингвистика се приема формалния подход и се игнорира общият произход на думите, като за целите на автоматичното извличане под *когнати* се разбира „двойка думи от различни езици, които имат сходно изписване“ (Наков/Nakov 2009), като истинските са близки по значение, а фалшивите когнати имат различни значения. Изключването на общия произход на думите всъщност изравнява фалшивите когнати с междуетиковите омоними.

Изследвайки семантичните отношения между лексеми с един и същи корен от различни славянски езици, Б. Плотников посочва следните видове отношения: тъждество (бълг. *нож* и рус. *нож*, бълг. *склон* и пол. *sklon*, бълг. *плод* и чеш. *plod*, сръб. *vlak* и чеш. *vlak*), синонимия (словаш. *važný* ‘сериозен’ и рус. *важный*, бълг. *край* и пол. *kraj* ‘държава’), антонимия (чеш. *bezcnny* ‘малоценен’ и рус. *бесценный*, бълг. *урод* и пол. *uroda* ‘красота’), омонимия (бълг. *лапам* и пол. *lapać* ‘ловя’, пол. *obchod* ‘честване’ и чеш. *obchod* ‘търговия’), род-вид (бълг. *змия* и пол. *żmija* ‘отровна змия’, пол. *karmić* ‘храня’ и бълг. *кърмя*), част-цяло (рус. *изба* ‘селска къща’ и пол. *izba* ‘стая’)

и др. (Плотников/Plotnikov 1979). Омонимията тук е само един от видовете семантични отношения между думи от различни езици.

Семантичната разлика на сходни по форма лексикални единици от различни езици е отбелязана във всички дефиниции, независимо от приетия термин:

думи от два езика с еднаква или твърде сходна форма, но с различно или дори диаметрално противоположно значение“ (Баракова/Barakova 1988: 51),

напълно или частично съвпадащи (или близки) по звукова или графична форма, имащи различно значение (Виолина/Violina 2016),

думи, близки или еднакви от формална гледна точка, но с различна семантика или стилистична окраска (Крейчова/Kreychova 2017: 317-318).

Както се вижда от приведените примери, някои изследователи следват по-широко разбиране на омонимията, като допускат сходство в плана на изразяване, а не само пълно съвпадение:

в плана на изразяване междуезиковите омоними могат да съвпадат напълно или да имат някои различия (Лобковская/Lobkovskaia 2012).

Други лингвисти разделят думите на омоними и пароними според степента на сходство във формата им. Според В. Акуленко *междуезиковите омоними* са думи от два езика, „сходни до степен на отъждествяване по звукова или графична форма, но имащи различни значения“, а *междуезиковите пароними* не са напълно сходни по форма и имат различни значения (Акуленко/Akulenko 1969). Въпреки теоретичното им разграничаване, *междуезиковите омоними* и *пароними* се разглеждат като сходни езикови явления и се представят заедно в речниците на „лъжливите приятели на преводача“, като се отбелязва големия им брой: „значително място сред „лъжливите приятели на преводача“ заемат случаите на междуезикова омонимия и паронимия“ (Акуленко/Akulenko 1969). В междуезиковата омонимия може да се включва и междуезиковата паронимия, тъй като това се взаимосвързани явления (Влахов, Флорин/Vlahov, Florin 1990: 124).

Междуезиковите омоними и пароними се изследват и като прояви на интерференцията между езиците. В своята монография „Славянският Вавилон“ (2016) Е. Крейчова се занимава с интерференцията между българския и чешкия език, като анализира студентски преводи чрез добилия популярност в съпоставителното езикознание метод анализ на грешките. Авторката посочва, че лексикалните интерференции са най-многобройни и ярки (Крейчова/Kreychova 2016: 92).

Някои изследователи разграничават ядро и периферия в езиковото явление омонимия – както за вътрешносистемната омонимия, така и за междуезиковата. Според Е. Любенова в периферията на вътрешносистемната омонимия влизат несъщинските ѝ проявления – омофони, омографи, омоформи, лексикално-граматични омоними (Любенова/Lyubenova 2001). В ядрото на междуезиковата омонимия влизат лексикални единици от два езика, които съвпадат с всички или повечето си форми и се различават по значение (Хуцишвили/Khutsishvili 2010: 36). Ако за ядрото е характерна максимална концентрация на признаци (симетрия на формите при асиметрия на значенията), то за периферията е характерен непълен набор от тези признаци, т.е. непълна симетрия при формите (пароними) и непълно различие при съдържанието (квасисиноними) (Хуцишвили/Khutsishvili 2010: 36).

Теоретичното разграничаване на ядро и периферия в езиковото явление омонимия, както и приемането на по-тясно или по-широко схващане за това явление се отразява на лексикографското му представяне.

3. За словашко-българската междуезикова омонимия

Малко изследвания са посветени на словашко-българската междуезикова омонимия. Публикувани са няколко статии (Бъркалова/Barkalova 1983, Николова/ Nikolova 2012, Csarák 2012). Това езиково явление е проучено по-подробно от П. Николова и е представено в нейната дисертация и автореферата (Николова/Nikolova 2013).

При дефиниране на словашко-българската междуезикова омонимия П. Николова използва признаците „тъждествена или подобна звукова форма“ и „тъждествена или подобна графична форма“, като по този начин в обхвата на понятието се включват и междуезиковите пароними. Специално е отбелязано, че „формалната подобност може да бъде характеристика и на междуезиковата омонимия“ (Николова/Nikolova 2013: 19). Авторката посочва и редица изследвания на различни лингвисти, в които междуезиковите омоними и пароними се разглеждат заедно. Това становище е напълно оправдано поради различните фонологични и графични системи в двата езика.

4. За проекта „Българско-словашката междуезикова омонимия в контекста на славянските езици“ (2018-2020)

Този тригодишен проект бе разработен в рамките на междуакадемичното сътрудничество между Българската академия на науките и Словашката академия на науките. Участници в проекта бяха доц. д-р Мария Кошкова от Института за славистика „Ян Станислав“ на САН и доц. д-р Надежда Костова от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ на БАН. Проектът бе насочен към изследване на българско-словашката междуезикова омонимия с оглед на изработването на модел за лексикографско описание на междуезиковите омоними в тази двойка езици.

В съвместен доклад, изнесен на Международната годишна конференция на Института за български език през 2020 г. и публикуван в сборника от конференцията, са представени основните теоретични виждания, на които се опира предложението за лексикографски модел (вж. Кошкова, Костова/Koshkova, Kostova 2020). След кратък преглед на застъпването в славистичната литература подходи към междуезиковата омонимия и към вътрешносистемната омонимия в българския и в словашкия език се стига до наблюдението, че критериите за определяне на вътрешносистемната и междуезиковата омонимия не се покриват изцяло. Уловието за тъждество в звуковата форма рядко може да бъде спазено при българско-словашките омонимни двойки по няколко причини: мястото на ударението – в словашкия език то е и винаги пада на първата сричка, докато в българския език то е свободно; характерният за словашки език квантитет, който има смислоразличителна функция; корелацията твърдост – мекост при съгласните в словашкия език; различни словообразователни наставки при прилагателните имена в българския и словашкия и др. Тези минимални разлики в произношението на омонимите могат да се пренебрегнат. Различните графични системи на двата езика (латиница и кирилица), както и наличието на някои графемни в единия език и отсъствието им в другия (в словашки: ä, h, d', t', l', ň, ô; в български: ъ, ь, ю, я) налагат да се приемат за омоними единици с не съвсем тъждествени графични форми. Абсолютно фонетично и графично тъждество на българско-словашки омоними се наблюдава най-вече при едносричните думи.

Затова се абстрахираме от минималните различия в плана на изразяване и приемаме по-широкото разбиране за междуезиковата омонимия: за *междуезикови омоними* смятаме думи от два езика с еднаква или сходна звукова форма, с еднаква или сходна

графична форма, с еднакво или различно граматично значение, които имат поне едно различно лексикално значение.

Очевидна е прагматичната насоченост на това решение, но то е обусловено и от убеждението, че за целите на чуждоезиковото обучение и превода строгото разграничаване на омоними, омофони, омографи и пароними не е необходимо. Освен това досегашните изследвания, както и ексцерпирания езиков материал показват, че ядрото на българско-словашката междуезикова омонимия образуват най-вече омофоните и паронимите (Кошкова, Костова/Koshkova, Kostova 2020: 151).

5. Лексикографско представяне на междуезиковите омоними (речници с български език)

Ще обърнем внимание само на няколко речника, които дават представа за лексикографските решения, съобразени с аудиторията, към която е насочен даден речник.

„Диференциалният руско-български речник“ на К. Панчев от 1963 г. представя руско-българските омоними само в едната посока. Руските думи са заглавки на речниковите статии, те се тълкуват с българските съответствия и се дават примери, които се превеждат, напр.:

МАЙКА I ж. Лятна спортна фланелка. В какви майках играет ваша сборная команда? – С какви фланелки играе националният ви отбор? На ней была белая майка. – Тя беше с бяла фланелка.

МАЙКА II ж. зоол. Пролетен безкрил бръмбар.

ОБОСНОВАТЬСЯ, -нуюсь, -нуешься св. Да се заселя, да се настаня.

БРАТЬ, беру, берешь, мин. брал, несв. 1. Вземам, поемам.

Речникът на К. Панчев е предназначен за българската аудитория. В него не са представени омонимни двойки, като се предполага, че читателят сам ще се сети за българската дума, която обаче може да се различава по форма от руската, напр. *быстрый* – *бистър*, *придумать* – *придумам*, *овоци* – *овошки*. При глаголите в руския език основната форма е инфинитивът (напр. *брать*) и в случая тя е подвеждаща, понеже омонимни двойки се формират от формите на глагола.

В „Учебный болгарско-русский словарь ложных лексических параллелей“ на А. В. Зинкевич са представени българско-руските междуезикови омоними и пароними. В предговора е посочено, че „пользователь сам сопоставляет лемму (заглавное слово) входного языка с соответствующим словом в выходном языке и отмечает разницу значений“ (Зинкевич/Zinkevich 2001: 11). Речникът е предназначен за студенти, изучаващи български език, които трябва да се досетят за руската дума и нейното значение, напр.:

(ба́ба I ж. 1) бабушка; 2) разг. бабушка, старуха; 3) разг. баба (слабовольный, бесхарактерный мужчина); 4) разг. повивальная бабка, повитуха; 6) знахарка; ◇ баба ша́рка — оспа; сляпа баба — жмурки (игра); много баби — хулаво дете ≈ у семи нянек дитя без глазу.

ба́ба II ж. диал. 1) анат. послед; 2) свиной сычуг (название блюда).

ба́бушка ж. 1) уклейка; 2) пескарь.

бу́стър 1) прозрачный, чистый; 2) перен. светлый, ясный.

По своята структура речниковата статия в диференциалните речници се доближава до статия в двуезичен речник – представя думата от един език (езика цел) и нейното преводно съответствие в другия език (езика източник). Диференциалните речници всъщност не съдържат омонимни двойки.

Междуетимови омоними са представени в специални речници на омонимите. Такъв речник на сръбско-българските омоними изработват Ц. Иванова и М. Алексич, който представлява втората част на книгата им (първата част е сръбско-български тематичен речник). Заглавието „Лексикон на междуетимовите омоними и полисеми“ подсказва, че се следва по-широко разбиране за езиковите явления, които предизвикват интерференция. В предговора авторките уточняват, че в речника се включват „както междуетимовите омоними, така и думите, които частично си съвпадат и частично се разминават по форма и значение (означени са като междуетимови полисеми)“ (Иванова, Алексич/Ivanova, Aleksich 1999: 14). Освен това се разглеждат и думи, които могат да бъдат определени като междуетимови пароними: включени са и двойки, при които се наблюдават минимални разминавания във формата поради специфики на фонологичния развой. От друга страна, в речника не попадат омоними, които принадлежат към различни части на речта, както и омоними, които съвпадат само в някои от своите формите. Посочено е също, че езиковите явления се разглеждат само в рамките на книжовните езици.

Речниковата статия съдържа заглавка, която представя омонимната двойка (с бележка за рода при съществителните имена, за вида при глаголите, а при прилагателните имена се дават формите за ж. и ср. р.), а под нея на два отделни реда се дават съответствията на сръбската и на българската дума, напр.:

г р о з а н, -з н а, -з н о / г р о з е н, -з н а, -з н о
ср. грозан = б. страшен, ужасен
б. грозен = ср. ружан

г р и ж а / г р и ж а ж.
ср. грижа = б. 1. мед. дизинтерия ж.; 2. угризение с.; 3. ръжда ж., корозия ж.
б. грижа = ср. 1. брига ж.; 2. нега ж.; 3. узнемиреност ж., неспокојство с.

При глаголите за заглавки са избрани формите за 3 л. ед. ч. сег. вр., като на следващия ред се дават и основните форми, напр.:

г р а б и / г р а б и
г р а б и т и, -и м / г р а б я, -и ш несв.
ср. грабити = б. 1. грабя; 2. движа се (бързо), бързам; 3. гребя, черпя; 4. фиг. използвам
б. грабя = ср. 1. грабити, отимати, одузимати; 2. красти

Отразява се и вътрешносистемната омонимия, която се преплита с междуетимовата омонимия, напр.:

г р а н и ц а¹, г р а н и ц а² / г р а н и ц а ж.
ср. бот. граница² = б. дъб м., благун м.
б. граница = ср. граница¹, меџа ж.

х а н / х а н¹, х а н² м.
ср. ист. хан = б. хан²
б. хан¹ = ср. друмска механа, гостионица ж.
х л е б а р к а / х л е б а р к а¹, х л е б а р к а² ж.
ср. хлебарка = б. хлебарка¹, фурнаджийка ж.
б. хлебарка² = ср. буба шваба ж., црни жохар м.

В края на своята дисертация П. Николова помества Кратък речник на абсолютните словашко-български междуетимови лексикални омоними. В него са включени омоними, които са от една и съща част на речта и имат еднакво граматично значение. В основната си речникова форма омонимите съвпадат или са подобни звуково и/или графично. Омонимите са различават по лексикално си значение, като при многозначните думи поне едно от значенията е различно.

По отношение на лексикографското представяне на омонимите П. Николова следва утвърдения модел в два реда:

В известна степен сме се съобразили със структурата на речниковите статии, предложени от М. Алексич (2006), но сме ги съкратили и видоизменили в степен, която смятаме за по-кратка и удобна за работа с материала (Николова/Nikolova 2013: 8).

За улеснение към словашките думи е дадено тълкуване на български или българските им преводни съответствия, напр.:

ск. *b y s t r o t a*, ж. = б. 1. бързина, скорост; 2. остроумие, съобразителност.

б. *б и с т р о т а*, ж. = ск. *priesvitnosť* // прозрачност, чистота, свежест.

ск. *l e s n ý*, прил. = б. горски.

б. *л е с е н*, прил. = ск. *ľahký, nezložité, jednoduchý* // който не предизвиква трудности.

Речниците на Ц. Иванова и М. Алексич и на П. Николова представят омонимните двойки, като в лявата част на речниковата статия в двата реда се сменя езика цел, съответно и езика източник в дясната част на всеки ред.

6. Към лексикографската обработка на българско-словашката междуезикова омонимия: моделът на Мария Кошкова

В рамките на проекта „Българско-словашката междуезикова омонимия в контекста на славянските езици“ М. Кошкова предлага да се използва таблица, в която всяка колона да представя думи от един славянски език. Този модел дава възможност за допълване и включване на още езици. Моделът е онагледен със словашко-български омоними (вж. Кошкова, Костова/Koshkova, Kostova 2020).

Таблицата представлява сравнение на лексикално-семантичните системи на два езика. При наличие на формално и семантично тъждество думите заемат един и същ ред, а при междуезикова омонимия съответната клетка в единия език остава празна (вж. таблица 1).

bit <i>s</i> <i>štýl popovej hudby / „стил в попмузиката“ hrali od bitu až po pop</i>	
	бит ¹ <i>s</i> начин на живот <i>градски бит, селски бит, съвременен бит</i>
	бит ² <i>adj</i> удрян, ял е бой <i>бит и малтретиран човек</i>
bit <i>s</i> <i>jednotka na meranie množstva informácie súbor má veľkosť 200 bitov</i>	бит ³ <i>s</i> основна единица за количество информация <i>измервам в битове</i>
bit' <i>verb</i> 1. <i>udierať niekoho, niečo / „удрям някого, нещо“ biť po rukách niekoho</i> 2. <i>vydávať zvuk / „издавам звук“ všetky zvony začali biť</i>	

byť <i>verb</i> existovať, jestvovať; vyskytovať sa niekde / „съществувам; намирам се някъде“ <i>netôžem byť všade</i>	
--	--

Таблица 1.

Всяка клетка от таблицата представя отделна лексема. С бележка се отбелязва лексикално-граматичната принадлежност на думата към съответната част на речта, следва стегната дефиниция на значението и примери за употребата на думата (словосъчетания или кратки изречения).

Табличното представяне е удобно за разграничаване на вътрешносистемната омонимия от полисемията – омонимите са в различни клетки, а значенията на дадена дума са номерирани и поместени в една клетка от таблицата.

С модела на М. Кошкова много добре се очертават случаите на симетрия и асиметрия в семантиката на думите от два езика. Моделът се използва за лексикографско представяне на междуезиковата омонимия, но той обхваща широк кръг от вътрешносистемни и междусистемни езикови явления на формална тъждественост или сходство и на семантична разлика или тъждественост. Думите с еднаква семантика в двата езика се представят само дотолкова, доколкото са свързани с думи с различна семантика и еднаква или сходна форма.

Моделът на М. Кошкова се опира на широкото разбиране за междуезиковата омонимия, защото е насочен към улесняване на ученици, студенти, преводачи и всички, които изпитват затруднения при преминаване от един език към друг.

ЛИТЕРАТУРА

- Акуленко 1969: *Акуленко, В. О* „ложных друзьях переводчика“. – В: Англо-русский и русско-английский словарь ложных друзей переводчика. Москва: Советская энциклопедия (*Akulenko 1969: Akulenko, V. O* „lozhnykh druz'yakh perevodchika“. – In: *Anglo-russkiy i russko-angliyskiy slovar' lozhnykh druz'ei perevodchika*. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya). <http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/akulenko.shtml>
- Баракова 1988: *Баракова, П.* За българо-сърбохърватските апроксимати. – В: Съпоставително езиковедство, № 4-5, с. 51-58 (*Barakova 1988: Barakova, P.* *Za balgaro-sarboharvatskite aproksimati*. – In: *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 4-5, s. 51-58).
- Будыкина 2013: *Будыкина, В.* Ложные лексические параллели как проблема лексикографии (на примере терминологии высшего образования). – В: Вестник Челябинского государственного университета, № 31, вып. 84, с. 78-80 (*Budykina 2013: Budykina, V.* *Lozhnye leksicheskie paralleli kak problema leksikografii (na primere terminologii vysshego obrazovaniya)*. – In: *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, № 31, vyp. 84, s. 78-80).
- Бъркалова 1983: *Бъркалова, П.* Словашко-български междуезикови омоними. – В: Научни трудове на Пловдивския университет, Т. 21, кн. 5, Филология, с. 131-136 (*Barkalova 1983: Barkalova, P.* *Slovashko-balgarski mezhduezikovi omonimi*. – In: *Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet*, Т. 21, кн. 5, Filologia, s. 131-136).
- Виолина 2016: *Виолина, М.* К вопросу об определении и систематизации „ложных друзей переводчика“. – В: Наука и образование сегодня, № 6, с. 85-87 (*Violina*

- 2016: *Violina, M.* К вопросу об определении и систематизации „lozhnykh družei perevodchika“. – In: *Nauka i obrazovanie segodnya*, № 6, s. 85-87).
- Влахов, Флорин 1990: *Влахов, С., С. Флорин.* Непреводимото в превода. София: Наука и изкуство (Vlahov, Florin 1990: *Vlahov, S., S. Florin.* Neprevodimoto v prevoda. Sofia: Nauka i izkustvo).
- Григорянова 2015: *Григорянова, Т.* К вопросу о межъязыковых омонимах в славянских языках (на материале словацкого, чешского и русского языков). – В: Филологический класс, № 4 (42) (Grigoryanová 2015: *Grigoryanová, T.* К вопросу о mezh"iazykovykh omonimakh v slavyanskikh yazykakh (na materiale slovatskogo, cheshskogo i russkogo yazykov). – In: *Filologicheskiy klass*, № 4 (42).
- Димитрова 1985: *Димитрова, Т.* О причинах межъязыковой омонимии (о некоторым французским заимствованиям в русском и болгарском языках). – В: Съпоставително езиковедие, № 3 (Dimitrova 1985: *Dimitrova, T.* О prichinakh mezh"yazykovoy omonimii (o nekotorym frantsuzskim zaimstvovaniyam v russkom i bolgarskom yazykakh). – In: *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 3).
- Дубичинский 1995: *Дубичинский, В.* Теоретическое и лексикографическое описание лексических параллелей. Автореферат. Краснодар (Dubichinskiy 1995: *Dubichinskiy, V.* Teoreticheskoe i leksikograficheskoe opisaniye leksicheskikh paralelei. Avtoreferat. Krasnodar).
- Дубичинский 2018: *Дубичинский, В.* Словари ложных друзей переводчика и лексических параллелей. – In: *Slovanská lexikografie počátkem 21. století. Sborník z konference Praha 20.-22. 4. 2016.* Praha: Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., s. 119-128 (Dubichinskiy 2018: *Dubichinskiy, V.* Slovári lozhnykh družei perevodchika i leksicheskikh paralelei. – In: *Slovanská lexikografie počátkem 21. století. Sborník z konference Praha 20.-22. 4. 2016.* Praha: Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., s. 119-128).
- Зинкевич 2001: *Зинкевич, А.* Учебный болгарско-русский словарь ложных лексических параллелей. Минск (Zinkevich 2001: *Zinkevich, A.* Uchebnyi bolgarsko-russkiy slovar' lozhnykh leksicheskikh paralelei. Minsk).
- Иванова 1995: *Иванова, Ц.* Славянската междуезикова омонимия в приложната лингвистика. – В: Проглас, № 1, с. 20-31 (Ivanova 1995: *Ivanova, Ts.* Slavyanskata mezhduyezikova omonimia v prilozhnata lingvistika. – In: *Proglas*, № 1, s. 20-31).
- Иванова, Алексич 1999: *Иванова, Ц., М. Алексич.* Сръбско-български тематичен речник. Лексикон на междуезиковите омоними и полисеми. Велико Търново: Пик (Ivanova, Aleksich 1999: *Ivanova, Ts., M. Aleksich.* Srabsko-balgarski tematischen rechnik. Leksikon na mezhduyezikovite omonimi i polisemi. Veliko Tarnovo: Pik).
- Игнатъева 2016: *Игнатъева, Н.* Лексикографическите проблеми русско-чешкой интерференции. – В: Вопросы лексикографии, № 1, с. 22-28 (Ignat'eva 2016: *Ignat'eva, N.* Leksikograficheskie problemy russko-cheshskoy interferentsii. – In: *Voprosy leksikografii*, № 1, s. 22-28).
- Карпов 1983: *Карпов, В.* Явление межъязыковой омонимии в условиях русско-болгарского билингвизма. – В: Съпоставително езиковедие, № 5, с. 18-20 (Karpov 1983: *Karpov, V.* Yavlenie mezh"yazykovoy omonimii v usloviyakh russko-bolgarskogo bilingvizma. – In: *Sapostavitelno ezikoznanie*, № 5, s. 18-20).
- Кошкова, Костова 2020: *Кошкова, М., Н. Костова.* Към концепцията за лексикографската обработка на междуезиковата омонимия в българския и словашкия език. – В: Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2020). Т. 1. София: Изд. на БАН, с. 150-157 (Koshkova, Kostova 2020: *Koshkova, M., N. Kostova.* Kam kontseptsiyata za leksikografskata obrabotka na mezhduyezikovata omonimia v balgarskiya i slovashkiya

- kiya ezik. – In: Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsia na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 2020). T. 1. Sofia: Izd. na BAN, s. 150-157).
- Крейчова 2016: *Крейчова, Е.* Славянският Вавилон. За интерференцията между славянските езици. София: Парадигма (Kreychova 2017: *Kreychova, E.* Slavyanskiyat Vavilon. Za interferentsiyata mezhdu slavyanskite ezitsi. Sofia: Paradigma).
- Крейчова 2017: *Крейчова, Е.* Трансфер и интерференция при изучаването на български език като чужд от славяни. – В: Български език и литература, № 3, с. 313-320 (Kreychova 2017: *Kreychova, E.* Transfer i interferentsia pri izuchavaneto na balgarski ezik kato chuzhd ot slavyani. – In: Balgarski ezik i literatura, № 3, s. 313-320).
- Курбанова 2012: *Курбанова, К.* Модель трехязычного словаря „ложных друзей переводчика“ (на материале французского, английского и русского языков). – В: Вестник Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета. Серия 3: Филология, вып. 1 (27), с. 49-57 (Kurbanova 2012: *Kurbanova, K.* Model' trekh'yazychnogo slovarya „lozhnykh druzei perevodchika“ (na materiale frantsuzskogo, angliyskogo i russkogo yazykov). – In: Vestnik Pravoslavnogo Sviato-Tikhonovskogo gumanitarnogo universiteta. Seriya 3: Filologiya, vyp. 1 (27), s. 49-57).
- Кърпачева 1989: *Кърпачева, М.* Българско-полски апроксимати. – В: Втори международен конгрес по българистика. Доклади. Т. 4. Сравнително и съпоставително езиковедие. София: БАН, с. 88-92 (Karpacheva 1989: *Karpacheva, M.* Balgarsko-poliski aproksimati. – In: Vtori mezhdunaroden kongres po balgaristika. Dokladi. T. 4. Sravnitelno i sapostavitelno ezikoznanie. Sofia: BAN, s. 88-92).
- Кърпачева 1991: *Кърпачева, М.* Апроксимация и апроксиматични речници. – В: Български език, № 4, с. 379-389 (Karpacheva 1991: *Karpacheva, M.* Aproksimatsia i aproksimativni rechnitsi. – In: Balgarski ezik, № 4, s. 379-389).
- Кърпачева 2005: *Кърпачева, М.* [Рец.] Иванова, Ц., М. Алексич. Сръбско-български тематичен речник. Лексикон на междуезиковите омоними и полисеми. Велико Търново: ПИК, 1999, 288 с. – В: Български език, № 2, с. 126-128 (Karpacheva 2005: *Karpacheva, M.* [Rets.] Ivanova, Ts., M. Aleksich. Srabsko-balgarski tematichen rechnik. Leksikon na mezhduezikovite omonimi i polisemi. Veliko Tarnovo: PIK, 1999, 288 s. – In: Balgarski ezik, № 2, s. 126-128).
- Лобковская 2012: *Лобковская, Л.* О понятии межъязыковой омонимии (к проблеме термина „ложные друзья переводчика“). – В: Вестник Челябинского государственного университета, № 20, вып. 67, с. 79-87 (Lobkovskaya 2012: *Lobkovskaya, L.* O ponyatii mezh"iazykovoy omonimii (k probleme termina „lozhnye druz'ya perevodchika“). – In: Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta, № 20, vyp. 67, s. 79-87).
- Любенова 2001: *Любенова, Е.* Формално моделиране на лексикалната омонимия (върху материал от български, руски и чешки език). Пловдив: Макрос 2000 (Lyubanova 2001: *Lyubanova, E.* Formalno modelirane na leksikalnata omonimia (varhu material ot balgarski, ruski i cheshki ezik). Plovdiv: Makros 2000).
- Макевич 2017: *Макевич, М.* Сербско-руско-болгарские межъязыковые омонимы-существительные. – В: Паисиеви четения 2017. (Makevich 2017: *Makevich, M.* Serbsko-russko-bolgarskie mezh'yazykovye omonimy-sushchestvitel'nye. – In: Paisievi cheteniya 2017).
- Маркова 2009: *Маркова, Е.* О проекте нового словаря русско-чешских межъязыковых омонимов. – В: Проблемы истории, филологии, культуры, № 2, с. 326-330 (Markova 2009: *Markova, E.* O proekte novogo slovarya russko-cheshskikh

- mezhd"yazykovykh omonimov. – In: Problemy istorii, filologii, kul'tury, № 2, s. 326-330).
- Маркова 2011: *Маркова, Е.* Различия етнокултурного характера общих лексем в славянских языках и их репрезентация в словаре межъязыковых омонимов. – В: Проблемы истории, филологии, культуры, № 3, с. 124-128 (Markova 2011: *Markova, E.* Razlichiya etnokul'turnogo kharaktera obshchikh leksem v slavyanskikh yazykakh i ikh reprezentatsiya v slovare mezhd"yazykovykh omonimov. – In: Problemy istorii, filologii, kul'tury, № 3, s. 124-128).
- Наков 2009: *Наков, Св.* Автоматично извличане на фалшиви приятели от паралелен двуезичен корпус. Автореферат. София (Nakov 2009: *Nakov, Sv.* Avtomatichno izvlichane na falshivi priyateli ot paralelen dvuezichen korpus. Avtoreferat. Sofia).
- Наумов 2014: *Наумов, В.* Русинско-русские межъязыковые формально-семантические соответствия в лексикографическом представлении: принципы создания учебного словаря. – В: Русин, № 4, с. 189-207 (Naumov 2014: *Naumov, V.* Rusinsko-russkie mezhd"yazykovye formal'no-semanticheskie sootvetstviya v leksikograficheskom predstavlenii: printsipy sozdaniya uchebnogo slovarya. – In: Rusin, № 4, s. 189-207).
- Николова 2012: *Николова, П.* Словашко-българската междуезикова омонимия – едно от предизвикателствата на XXI век. – В: Славистиката в глобалния свят – предизвикателства и перспективи. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2012, с. 77-80 (Nikolova 2012: *Nikolova, P.* Slovashko-balgarskata mezhduezikova omonimya – edno ot predizvikelstvata na XXI vek. – In: Slavistikata v globalniya svyat – predizvikelstva i perspektivi. Blagoevgrad: UI „Neofit Rilski“, s. 77-80).
- Николова 2013: *Николова, П.* Словашко-българската междуезикова омонимия и чуждоезиковото обучение. Автореферат. София. (Nikolova 2013: *Nikolova, P.* Slovashko-balgarskata mezhduezikova omonimia i chuzhdoezikovoto obuchenie. Avtoreferat. Sofia).
- Николова 2019: *Николова, Н.* За омонимите и тяхната класификация. – В: Българистични езиковедски четения. Материали от Международната конференция по случай 130-годишнината на Софийския университет, 19-20 ноември 2018 г. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 78-83 (Nikolova 2019: *Nikolova, N.* Za omonimite i tyahnata klasifikatsia. – In: Balgaristichni ezikovedski cheteniya. Sofia: SU “Sv. Kliment Ohridski”, s. 78-83).
- Михайлова 1999: *Михайлова, М.* Някои наблюдения върху междуезиковата омонимия при заемките в български и чешки език. – In: Homo Bohemicus, № 3-4, с. 46-52 (Mihaylova 1999: *Mihaylova, M.* Nyakoi nablyudeniya varhu mezhduezikovata omonimia pri zaemkite v balgarski i cheshki ezik. – In: Homo Bohemicus, № 3-4, s. 46-52).
- Панчев 1963: *Панчев, К.* Диференциален руско-български речник. София: Наука и изкуство (Panchev 1963: *Panchev, K.* Diferentsialen rusko-balgarski rechnik. Sofia: Nauka i izkustvo).
- Петрова, Манолова 1985: *Петрова, Ст., Л. Манолова.* Интернационалната лексика в чуждоезиковото обучение (формално сходни думи в българския, френския и испанския език). – В: Съпоставително езикознание, № 5, с. 31-38 (Petrova, Manolova 1985: *Petrova, St., L. Manolova.* Internatsionalnata leksika v chuzhdoezikovoto obuchenie (formalno shodni dumi v balgarskiya, frenskiya i ispanskiya ezik). – In: Sapostavitelno ezikoznanie, № 5, s. 31-38).
- Плотников 1979: *Плотников, Б.* Видове лексикални отношения между енокоренни думи в славянските езици. – В: Съпоставително езикознание, № 2, с. 31-35

- (Plotnikov 1979: *Plotnikov, B.* Vidove leksikalni odnosneniya mezhdu ednokorenni dumi v slavyanskite ezitsi. – In: Sapostavitelno ezikoznanie, № 2, s. 31–35).
- Смолска 1972: *Смолска, А.* Наблюдения над междуезиковата омонимия в руския и българския език. – В: Език и литература, № 6, с. 73-79 (Smolska 1972: *Smolska, A.* Nablyudenia nad mezhduезиковата omonimia v ruskiya i balgarskiya ezik. – In: Ezik i literatura, № 6, s. 73-79).
- Стаменов 2017: *Стаменов, М.* Проблеми на лексикалния състав на българския език след 75 години. – В: Доклади от Международната юбилейна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 15-16 май 2017 година). Ч. 1. София: Изд. на БАН, с. 70-84 (Stamenov 2017: *Stamenov, M.* Problemi na leksikalniya sastav na balgarskiya ezik sled 75 godini. – In: Dokladi ot Mezhdunarodnata yubileyna konferentsia na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 15-16 may 2017 godina). Ch. 1. Sofia: Izd. na BAN, s. 70-84).
- Флеров, Христозова 2017: *Флеров, О. В., Г. Христозова.* Межъязыковая интерференция в освоении русскими болгарского языка. – В: Образовательные ресурсы и технологии, № 3 (20), с. 18-22. (Flerov, Khristozova 2017: *Flerov, O. V., G. Khristozova.* Mezhh"yazykovaya interferentsiya v osvoenii russkimi bolgarskogo iazyka. – In: Obrazovatel'nye resursy i tekhnologii, № 3 (20), s. 18-22).
- Хруль 2014: *Хруль, Э.* Межъязыковые омонимы и паронимы в болгарском и русском языках. – In: Zeszyty surylo-metodiańskie, № 3, s. 106-112. (Khruľ 2014: *Khruľ, E.* Mezhh"yazykovye omonimy i paronimy v bolgarskom i russkom yazykakh. – In: Zeszyty surylo-metodiańskie, № 3, s. 106-112).
- Хуцишвили 2010: *Хуцишвили, С.* Славянские межъязыковые омонимы. Дисертация. Тбилиси (Khutsishvili 2010: *Khutsishvili, S.* Slavyanskie mezhhh"yazykovye omonimy. Disertatsiya. Tbilisi).
- Червенкова 1992: *Червенкова, И.* Русско-болгарские лексические аналоги (некоторые наблюдения на базе словарных данных). – В: Съпоставително езикознание, № 3, с. 151-156 (Chervenкова 1992: *Chervenкова, I.* Russko-bolgarskie leksicheskie analogi (nekotorye nablyudeniiia na baze slovarnykh dannyykh). – In: Sapostavitelno ezikoznanie, № 3, s. 151-156).
- Чонгарова 1992: *Чонгарова, И.* Межъязыковые лексические соответствия омонимического характера: на материале русского и болгарского языков. Автореферат. Москва (Chongarova 1992: *Chongarova, I.* Mezhh"yazykovye leksicheskie sootvetstviya omonimicheskogo kharaktera: na materiale russkogo i bolgarskogo yazykov. Avtoreferat. Moskva).
- Чонгарова 1993: *Чонгарова, И.* Русско-болгарские аппроксиматы как объект лексикографирования. – В: Научни трудове на Пловдивския университет, Т. 31, кн. 1. Филологии, с. 177-182 (Chongarova 1993: *Chongarova, I.* Russko-bolgarskie approksimaty kak ob"ekt leksikografirovaniya. In: Nauchni trudove na Plovdivskiya universitet, T. 31, kn. 1. Filologii, s. 177-182).
- Шушарина 2011: *Шушарина, И.* Лингвистическая информативность словарной статьи (о работе над словарем польско-русских „ложных друзей переводчика“). – В: Проблемы истории, филологии, культуры, № 3, с. 643-647 (Shusharina 2011: *Shusharina, I.* Lingvisticheskaya informativnost' slovarnoi stat'i (o rabote nad slovarem pol'sko-russkikh „lozhnykh druzei perevodchika“). – In: Problemy istorii, filologii, kul'tury, № 3, s. 643-647).
- Čsapák 2012: *Čsapák, R.* Medzijazyková homonymia v spisovnej slovenčine a bulharčine ako lexikologický problém. – In: 7. študentská vedecká konferencia. Univerzitná knižnica

- Prešovskej university. Prešov, s. 808-813. <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Chovanec3/subor/s6-7.pdf>>
- Grigorjanová 2009: *Grigorjanová, T.* Medzijazyková homonymia v slovanských jazykoch z pohľadu lexikografie. – In: Bulharská a slovenská lexikografia v zjednotenej Európe. Veliko Tarnovo: Znak 94, s. 102-106.
- Horáková 2003: *Horáková, R.* Interlingválne homonymá ako lexikografický problém. – In: Slavica slovac, № 1, s. 13-21.
- Kollár 1982: *Kollár, D.* Medzijazyková homonymia. – In: Studia Academica Slovaca, 11, s. 223-234.
- Pančíková 2007: *Pančíková, M.* Zradné slová alebo medzijazyková homonymia. – In: Studia Academica Slovaca, 36, s. 111-119.